

**ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ**

**ՋԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱԿՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022**

ՀԵՏԱՉՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ Ընտանիքի դերը կրտսեր
դպրոցականի դաստիարակության գործընթացում

ԱՌԱՐԿԱ Մայրենի

ՀԵՂԻՆԱԿ Թերեզա Քոչարյան

ՄԱՐԶ Արագածոտն

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ Գեղարուտի
միջնակարգ դպրոց

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	3
ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԴԵՐԸ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՈՒՄ	6
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ	16
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	17

ՆԵՐԱՃՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը: Ընտանեկան դաստիարակության, ընտանեկան փոխհարաբերությունների և ընդհանրապես ընտանիքի հիմնախնդիրները ներկայումս դարձել են առավել արդիական: Ինչպես մանկավարժների ու հոգեբանների, այնպես էլ ծնողների և, ընդհանրապես, հասարակության կողմից գիտակցվում է, որ աճող սերնդի դաստիարակության գործում մեծ է ընտանիքի դերը: Ընտանիքը հասարակության սկզբնական բջիջն է: Երեխայի դաստիարակությունը հարկավոր է սկսել ծնվելուն պես, դեռևս օրորոցում: Ավելին, սխալված չենք լինի, եթե նշենք, որ երեխայի դաստիարակությունը պետք է սկսել դեռևս սաղմնային վիճակում:

Մանկապարտեզում դաստիարակը սովորեցնում և դաստիարակում է, իսկ հայրն ու մայրը, ապրելով երեխայի հետ, հաղորդակից լինելով բազմաթիվ կենսապայմաններում՝ երեխաների վրա ներգործելու ավելի լայն հնարավորություն ունեն:

Ընտանեկան դաստիարակության հաջողությունն ապահովող առաջին պայմանը համերաշխ ընտանիքի առկայությունն է: Ընտանիքում լավ փոխհարաբերությունների, առողջ մթնոլորտի առկայության դեպքում աճում են հանգիստ, հավասարակշռված, եռանդուն ու կենսուրախ մարդիկ:

Երեխայի դաստիարակության հարցում մեծ նշանակություն ունեն ծնողների փոխհարաբերությունները երեխաների հետ: Դա բարդ հարց է, որի լուծման ժամանակ առաջնակարգ նշանակություն է ստանում խստության և քնքշության չափը: Չի կարելի անընդհատ սիրել երեխային, անընդհատ գովասանքի արժանացնել, խրախուսել, կատարել նրա բոլոր պահանջները կամ ընդհակառակը, երեխային անընդհատ պարսավանքի ենթարկել, պատժել և այլն: դրանք բոլորը պետք է լինեն չափավորված ու դուրս չգան անհրաժեշտության սահմաններից:

Շատ ծնողներ, քաջ գիտակցելով երեխայի դաստիարակության ժամանակ իրենց դերը, երբեմն մոռանում են ուսուցման ընթացքում անհրաժեշտ դերի մասին, կամ կարծում են, որ երեխայի ուսուցումը պարտավոր է իրականացնել միայն մանկապարտեզը կամ դպրոցը: Աշխատանքի համար ընտրված թեմայի

արդիականությունը պայմանավորված է թե՛ գիտական և թե՛ պրակտիկ գործոններով: Լինելով երեխայի սոցիալականացման առաջին օղակը՝ ընտանիքը մշտապես համարվել է երեխայի անձի դաստիարակության կարևոր գործոն: Զայտնի իրողություն է՝ ծնող-երեխա փոխհարաբերությունները, որոնք ձևավորվում են ընտանեկան դաստիարակության հենքով, կազմում են ընտանիքում հարաբերությունների կարևորագույն և ամբողջական համակարգ: Այդ հարաբերությունները հույժ կարևոր են կրտսեր դպրոցականի անձի ձևավորման, նրա հոգեկանի բարենպաստ զարգացման և լիարժեք սոցիալականացման համար: Զետևաբար՝ ընտանեկան ոչ ճիշտ դաստիարակությունը, դրա գործառույթների ոչ լիարժեք կատարումը կարող է խախտել ծնող-երեխա նորմալ հարաբերությունները՝ առաջ բերելով էական դժվարություններ երեխայի վարքի և, ընդհանրապես, նրա անձի ձևավորման մեջ:

Վերջին ժամանակներում բավականին սրացել է ծնող-երեխա փոխհարաբերությունների, ընտանեկան դաստիարակության և կրտսեր դպրոցականի անձի ձևավորման վրա դրանց ունեցած ազդեցության խնդիրը՝ կապված արդի հասարակության գլոբալացման, ներկայիս սոցիալ-տնտեսական, հասարակական-քաղաքական կյանքի, տեղեկատվության հասանելիության ու մեծ հոսքի և այլ գործոնների հետ: Ուստի կարելի է պնդել, որ կրտսեր դպրոցականների ընտանեկան դաստիարակության հիմնախնդիրն արդի հասարակության առջև ծառայած հրատապ խնդիրներից է: Սույն խնդրի ուսումնասիրումն ու հետազոտումն ինչպես սոցիալ-հոգեբանական, այնպես էլ մանկավարժական ու հասարակական արդիական հիմնախնդիրներից է:

Զետազոտության նպատակը: Մեր հետազոտական աշխատանքի նպատակն է՝ ուսումնասիրել ընտանիքի դերը կրտսեր դպրոցականի դաստիարակության գործընթացում:

Զետազոտության խնդիրները: Զետազոտության նպատակին հասնելու համար առաջադրվել են հետևյալ խնդիրները՝

- Վերլուծել հիմնախնդրի վերաբերյալ տարբեր տեսական մոտեցումները, մեկնաբանությունները:

- Լուսաբանել ընտանեկան դաստիարակության դերը կրտսեր դպրոցականի դաստիարակության գործում:

**ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԴԵՐԸ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ**

ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

Դարեր շարունակ երեխաների դաստիարակությունն իրականացվել է ընտանիքում և ուսումնական հաստատություններում: Սովորաբար երեխաների դաստիարակությունը իրականացվում է ընտանիքի և ուսումնական հաստատությունների համատեղ ջանքերով: Սակայն գիտնականներն այս հարցում տարակարծիք են: Ոմանք առավել նշանակալից են համարում ընտանիքի դերը և ավելի ցածր են գնահատում ուսումնական հաստատությունների դերը: Մի խումբ գիտնականներ ընտանիքը համարում են էգոիզմ սերմանող և դեմ են ընտանեկան դաստիարակությանը: Իսկ մեկ այլ խումբ դաստիարակությունը համարում է ընտանիքի և ուսումնական հաստատությունների գործունեության ամբողջություն:

Երեխայի դաստիարակության և զարգացման վրա անփոխարինելի ներգործություն ունի ընտանիքը, հատկապես ծնողների միմյանց հանդեպ ունեցած սերը: Կարևոր նշանակություն ունի ընտանիքի անդամների միջև ստեղծել պատասխանատվության և հարգանքի զգացում: Բազմաթիվ անվանի հոգեբանների և մանկավարժների հետազոտությունները ցույց տվեցին, որ ընտանիքում տիրող մթնոլորտը, ընտանեկան դաստիարակությունը ու ընտանիքին առնչվող այլ հանգամանքներ երեխայի անձի ձևավորման և նրա անձնային ուղղվածության վրա շատ լուրջ ազդեցություն են թողնում: Ընդ որում՝ որոշ իմաստով հաստատվում է նաև այն վարկածը, որ երեխայի անձի հակասոցիալական ուղղվածությունը նույնպես պայմանավորվում է այն ընտանիքի տիպով, ուր մեծանում է երեխան:

Յոգեբանության և մանկավարժության ասպարեզում չունենալով պահանջվող գիտելիքներ և փորձ՝ երբեմն ծնողները թույլ են տալիս բազմաթիվ սխալներ, որոնք հետագայում կարող են հանգեցնել անցանկալի հետևանքների: Ընտանեկան սովորույթները, մանկավարժական փորձը, ներըմբռնումը և սերը երեխայի նկատմամբ, անշուշտ, նրա զարգացման գործընթացը հասկանալու և դեկավարելու հուսալի գործոններ են:

Ընտանիքն այն օղակն է, ուր իրականացվում է երեխայի անձնավորության ձևավորման բարդ ու պատասխանատու մանկավարժական խնդիրը: Յենց ընտանիքն

Է դնում այն հիմքը, որի վրա երեխան հետագայում մեծերի օգնությամբ բազմապատկում ու կատարելագործում է իր գիտելիքները, ընդունակություններն ու կարողությունները: Ընտանիքը երեխայի համար մի աշխարհ է, ուր նա սովորում է սիրել, ապրել, ուրախանալ, կարեկցել: Ընտանիքում են արմատավորվում նրա առաջին բարոյական զգացմունքներն ու համոզմունքները, համատեղ փոխհարաբերությունների առաջին քայլերը: Այդ փորձերն սկսում են երեխայի և նրա ամենամոտ մարդկանց՝ հոր ու մոր առաջին իսկ շփումից: Շփումն առհասարակ հարստացնում է երեխայի կոնսափորձը, գիտելիքների պաշարը, ձևավորում բարոյական զգացմունքներ, նրա դիրքորոշումը շրջապատող աշխարհի նկատմամբ: Նման պայմաններում երեխայի անձնավորության ձևավորման կարևոր գործոն է ծնողների անձնական օրինակը: Ծնողը երեխայի համար մարդկային փորձի, վարքի, չափանիշների կենդանի կրողն է և բարոյական զգացմունքների ու պատկերացումների արտահայտիչը: Ծնողները պետք է ընդունակ լինեն հասկանալու հենց իրենց՝ երեխաների ներաշխարհը, կարողանան ստեղծել փոխադարձ սիրո և հարգանքի վրա հիմնված փոխհարաբերություններ: Եթե ընտանիքում երեխան զուրկ է քնքշանքից, ուշադրությունից, խնամքից, հոգեկան ջերմությունից, եթե նրան չեն հասկանում, չունի իր առջև դրական կերպարներ, ապա որպես անձնավորություն նա շատ դանդաղ կձևավորի, կյանքում կդառնա անտարբեր ու աննրբանկատ մարդ: Ոչ մի հասարակական դաստիարակչական հաստատություն չի կարող փոխարինել ընտանիքին: Երեխան նախ և առաջ կարիք ունի ծնողական գուրգուրանքի:

Կրտսեր դպրոցական տարիքում արդեն երեխան ունի իր որոշակի տեղը ընտանիքում և ընտանեկան իրական փոխհարաբերություններում: Դա անպայման իր կնիքն է դնում անձնավորության բարոյական հատկանիշների և առանձնահատկությունների ձևավորման վրա: Համերաշխ ընտանիքների, որ ծնողների հասարակական և բարոյական դիրքորոշումն ու գործունեությունը համապատասխանում են մեր հասարակության նպատակներին ու ընդհանուր խնդիրներին, մեծանում են բարի և մարդկային դրական գծերով օժտված երեխաներ: Նրանք պատրաստ են հաշվի նստելու մյուսների պահանջների հետ, ցուցաբերում են պարտքի և պատասխանատվության զգացում, հաճույքով մասնակցում ընտանիքի և մանկապարտեզի ընդհանուր գործերին:

Անհամերաշխ ընտանիքում, ուր չկան ընտանեկան և մանկավարժական ուժերի ճիշտ տեղաբաշխում, ընդհանուր պահանջներ, բովանդակալից շփում երեխաների և մեծահասակների միջև, մանկան հետաքրքրությունների նկատմամբ ուշադրություն, երեխաները սոցիալապես պասիվ են, չշփվող, չեն մասնակցում ընտանիքի կյանքին և աստիճանաբար հեռանում են ընտանիքի անդամներից: Մեծ դեր ունեն ընտանիքի սոցիալական դիրքորոշումների և արժեքների գնահատման համակարգը, ընտանեկան ավանդույթները: Պակաս կարևոր չեն նաև ծնողների մանկավարժական կրթությունն ու կուլտուրան, ընտանիքում երեխաների կյանքն ու գործունեությունը ճիշտ կազմակերպելու հմտությունը: Ընտանեկան դաստիարակության համար կարևոր նշանակություն ունի չափավորությունը. այսինքն երեխային պետք չէ անընդհատ պատժել և պետք էլ չէ անընդհատ երես տալ նրան, կատարել նրա բոլոր պահանջները: Դաստիարակությունը պետք է ուղղված լինի երեխային տարբեր ուղղություններով զարգացնելուն, նրա մեջ պետք է սերմանվի աշխատասիրության ջիղ: Երեխաներին մանկուց պետք ծանոթացնել հաղորդակցման հմտություններին: Ծնողների անձնական օրինակը մեծ նշանակություն ունի:

Ընտանեկան միջավայր ասելով մենք նկատի ունենք ընտանիքի անդամների փոխհարաբերությունները և սովորությունները, նրանց աշխատանքը և վերաբերմունքը հասարակական կյանքի երևույթների նկատմամբ: Դա երեխայի համար ամենահարազատ միջավայրն է, այստեղ են սկսում զարգանալ նրա ֆիզիկական և հոգեկան ուժերը, այստեղ է նա ստանում առաջին տպավորություններն ու մտապատկերները կյանքի վերաբերյալ: Մինչև մանկապարտեզ կամ դպրոց հաճախելը փոքրերի համար ընտանիքը հանդիսանում է գրեթե միակ հասարակական միջավայրը, ու խարսխվում են նրանց առողջության և բնավորության հիմքերը, ուր զարգանում են նրանց հարցասիրությունը, ուր ձևավորվում են նրանց վարքի որոշ հմտությունները:

Անհերքելի է, որ երեխաների դաստիարակության գործում կարևոր դեր է խաղում ընտանիքը: Այստեղ ծնողները աշխատում են զարգացնել երեխաների ընդունակությունները, հետևել նրանց առողջությանը և ձևավորել նրանց բարոյական

հատկությունները¹: Ընտանեկան միջավայրի ազդեցությունը երեխայի վրա դրսևորվում է ընտանիքի կյանքի ընդհանուր բնույթով, նրա անդամների օրինակի և խոսքի միջոցներով: Ընտանիքը, որպես հասարակական մի բջիջ առհասարակ կապված է հասարակական կյանքի հետ և շրջապատի բոլոր կարևոր իրադարձությունները իրենց արձագանքն են գտնում այնտեղ: Ծնողների լավատեսությունը, հայրենասիրությունը, նրանց կենսուրախությունը և հասարակական ակտիվությունը ընտանեկան միջավայրը դարձնում են կենսուրախ և հասարակայնորեն առողջ: Լուրջ նշանակություն ունի նաև ընտանիքի կյանքի կազմակերպվածությունը, որոշակի կարգ ու կանոնը, սովորույթները, ավանդույթները, բնակարանի տեսքը նույնպես որոշում է ընտանիքի կյանքի ընդհանուր բնույթը: Եթե ընտանիքում գոյություն ունի որոշ կարգ ու կանոն, քնից արթնանալու, նախաճաշի, ճաշի, ընթրիքի ժամանակ և այդ դարձել է կենցաղ, եթե ստեղծված են որոշ կայուն ավանդույթներ կապված ծննդյան տարեդարձի, տոն և կիրակի օրերին զբոսանքի գնալը, եթե բնակարանը ձևավորված է պարզ, ճաշակով, պահվում է միշտ հավաքված և մաքուր՝ նշանակում է ընտանիքի կյանքը կազմակերպված է: Այս ամենը երեխայի մեջ առաջ են բերում կարգապահություն, ճշտապահություն ընտանիքի նկատմամբ պատվի և սիրո զգացմունք և հակառակը:

Ընտանեկան միջավայրի ազդեցության միջոցներից է նաև ընտանիքի անդամների անձնական օրինակը: Վաղուց հայտնի է, որ երեխայի բնությանը հատուկ է ընդօրինակելը: Երեխան մշտապես դիտում է իրեն շրջապատող մարդկանց, նրանց գործերը, տեսնում է նրանց վերաբերմունքը մյուս մարդկանց ու երևույթների նկատմամբ և աննկատելիորեն ընդօրինակում: Սակայն երեխան ընդօրինակում է ոչ միայն դրականը, այլև բացասականը: Երբեմն ծնողները տեսնելով երեխայի այս կամ այն բացասական հատկությունները, մնում են զարմացած, այնինչ դրանց արմատները շատ հաճախ գտնվում են ընտանիքում, ծնողների արարքներում:

Ընտանեկան միջավայրի ազդեցության միջոց է ընտանիքի անդամների խոսքը: Ընտանիքում թե կրտսեր, թե ավագ անդամները հաղորդում են իրենց տպավորությունները տեսածի և լսածի վերաբերյալ, պատմում իրենց

¹Յու. Ա. Ամիրջանյան, Ա. Ս. Սահակյան, «Մանկավարժություն», Երևան 2004թ.

աշխատանքային գործունեության և շրջապատի կյանքի կարևոր դեպքերի մասին :Խոսքի օգնությամբ քննարկվում են բազմազան հարցեր, ծնողները երեխաներին տալիս են խորհուրդ, բացատրություն:

Ընտանիքի կարևորությունը երեխայի դաստիարակության հարցում պայմանավորվում է նրանով, որ այնտեղ երեխան գտնվում է իր կյանքի զգալի մասի ընթացքում, և ըստ տևողության՝ ինստիտուտներից ոչ մեկ չի կարող համեմատվել ընտանիքի հետ: Նրանում ներկայացվում են երեխայի անձի հիմքերը, և դպրոց մուտք գործելիս նա արդեն կիսով չափ ձևավորվել է որպես անհատ:

Ընտանիքը կարող է դառնալ ինչպես դրական, այնպես էլ դաստիարակության բացասական գործոն: Դրական ազդեցությունը երեխայի անձի վրա այն է, որ ոչ-ոք, բացի ընտանիքի անդամներից, չի վերաբերվում երեխային ավելի լավ, չի սիրում նրան այնքան և բավական հոգ չի տանում: Ընտանիքը հատուկ տիպի կոլեկտիվն է, որ դաստիարակությունում խաղում է հիմնական, երկարատև և կարևորագույն դեր: Անհանգիստ մայրերի մոտ հաճախ աճում են անհանգիստ երեխաներ և այլն:

Կապված ընտանիքի հատուկ դաստիարակչական դերի հետ, առաջանում է հարց այն մասին, ինչպես անել այնպես, որպեսզի մեծացնել դրականը և նվազագույնի հանգեցնել ընտանիքի բացասական ազդեցությունները երեխայի դաստիարակությանը: Դրա համար անհրաժեշտ է հստակ սահմանել ներընտանեկան սոցիալ-հոգեբանական գործոնները, որ ունեն դաստիարակչական նշանակություն:

Գլխավորը մարդու դաստիարակությունում հոգեկան միավորման ձեռքբերումն է, երեխայի հետ ծնողների բարոյական կապը:

Չենց ընտանիքում է երեխան ստանում առաջին կենսական փորձը, կատարում է առաջին հետևությունները և սովորում ինչպես վարվել տարբեր իրավիճակներում: Շատ կարևոր է, որպեսզի այն, ինչին մենք սովորեցնում ենք երեխային, ամրապնդվել է կոնկրետ օրինակներով, որպեսզի նա տեսնի, որ մեծահասակների մոտ թեորեմը չի նույնացվում պրակտիկայի հետ²:

² Լ. Վ. Թորգոմյան, «Մանկավարժության ընդհանուր հիմունքներ», Երևան, 2005:

Երեխաների կրթության իրականացման գործում մեծ դեր է կատարում ծնող-ուսուցիչ-դպրոց օղակը: Մեր հասարակությանն արժանի քաղաքացի դաստիարակելու նպատակով պետք է համագործակցեն ծնողները և ուսուցիչները:

Անցել են այն ժամանակները, երբ ծնողը բավարարվում էր առավոտյան երեխային դպրոց բերելով և կեսօրին տուն տանելով: Իսկ թե երեխան ինչպես կդրսևորեր իրեն դպրոցում, դիտվում էր միայն որպես ուսուցչի մտահոգության խնդիր: Այլ են հիմա ժամանակները և պահանջները: Այսօրվա սերունդը պետք է քայլի ժամանակին համընթաց, լինի բանիմաց, անկաշկանդ, իմանա ու գիտակցի իր իրավունքներն ու պարտականությունները:

Առանց ծնողների օգնության և աջակցության հնարավոր չէ լիարժեք արդյունքի հասնել: Ծնողների հետ շփումն օգնում է ուսուցչին՝ տեղյակ լինել, թե ինչ է կատարվել տանը երեխայի հետ, որ այս կամ այն կերպ ազդել է նրա հոգեբանության, վարքի և տրամադրության վրա: Դա ուսուցչին թույլ է տալիս հասկանալ ու օգնել երեխային: Ընդ որում, այդ օգնության կարիքը զգում են ոչ միայն երեխաները, այլև ծնողները: Անհրաժեշտ նրա գիտակցությանը հասցնել, որ իրենք միայնակ չեն, իրենց կողքին են ուսուցիչները, մյուս ծնողները և ընկերները:

Ընտանիքը և դպրոցը դաստիարակության երկու հիմնական հավասարազոր սուբյեկտներ են, որոնք ազդում են երեխայի վրա մանկության և պատանեկության տարիներից: Միայն այս երկու օղակների համագործակցության դեպքում է հնարավոր ձևավորել աշակերտների մեջ բարձր բարոյական որակներ, ապահովել նրանց աշխատանքային ուսուցումն ու մասնագիտական կողմնորոշումը: Ծնողները պետք է ակտիվ մասնակցեն մանկավարժական գործընթացում:

Համագործակցության ընթացքում ծնողները պետք է նկատեն ուսուցիչների կողմից թույլ տված սխալները, և ուսուցիչները՝ ծնողների կազմակերպած ընտանեկան դաստիարակության ընթացքում նկատված սխալները: Սակայն փոխքննադատությունը պետք է լինի հիմնավորված ու կառուցողական:

Ծնողների հետ հիմնական աշխատանքը դպրոցն անցկացնում է ծնողական միավորումների միջոցով, որոնք կրում են տարբեր անվանումներ՝ ծնողական

կոմիտեներ, խորհուրդներ: Յուրաքանչյուր միավորում ունի իր կանոնադրությունը, որի մեջ նշված են դաստիարակության գործընթացի հիմնական ուղղությունները, իրավունքներն ու պարտականությունները: Ծնող-դպրոց ավելի անկաշկանդ ու հաճելի դարձնելու նպատակով անհրաժեշտ է, որ ծնողն իրեն ազատ ու վստահ զգա: Իսկ ինչպե՞ս հասնել այդպիսի արդյունքի: Դրա համար ուսուցիչն է հանդես գալու առաջարկներով ու նախաձեռնություններով³:

Ծնողների հետ հիմնական աշխատանքն անցկացվում է ծնողական ժողովների, նամակների, զրույցների, խորհրդատվության, տնային այցելությունների միջոցով:

Ուսուցիչը կապեր հաստատելով աշակերտի ընտանիքի հետ՝ լուծում է հետևյալ խնդիրները.

- ճանաչել երեխայի ընտանիքը:
- Ուսումնասիրել երեխայի սոցիալական միջավայրի ազդեցությունը նրա անձի ձևավորման վրա:
- Օգնել ծնողներին՝ ընտանեկան պայմաններում երեխային դաստիարակելու:
- Կազմակերպել ծնողների մանկավարժական իրազեկումը:

Երեխաների մասին հոգալը, նրանց դաստիարակելն ու նախապատրաստելը սոցիալական օգտակար գործունեության /ուսումնական, աշխատանքային, մշակութային-կենցաղային և այլ/ հասարակության կողմից ընտանիքին ներկայացվող հիմնական պահանջներից են: Մեր ապագա հասարակությանը պիտանի, արժանի քաղաքացի դաստիարակելու հաջողությունը պայմանավորված է ծնողների մանկավարժական կուլտուրայով, նրանց բարոյական բարձր գիտակցությամբ, զգացմունքներով ու վարքով⁴:

Դաստիարակչական ներգործություններն ընտանիքում դրական արդյունքի են հասնում այն ժամանակ, երբ երեխան նախապես հոգեբանորեն տրամադրված է որոշակի գործունեության: Դրա համար կարևոր է ծնողների հեղինակությունը: Ընդ որում՝ երեխաների համար ընդունելի են դառնում ծնողների միայն այն արարքները,

³ Концепция дошкольного воспитания, Москва. 2000.

⁴ Концепция дошкольного воспитания, Москва. 2000.

որոնք ուժգնորեն ազդում են նրանց զգացմունքների և գիտակցության վրա: Հարկ էնշել, որ դրանք երեխաների վարքագծում անպայմանորեն դրսևորվում են: Ծնողների մանկավարժական տակտը, երեխաների հետաքրքրությունների և պահանջների նկատմամբ նրանց ուշադիր վերաբերմունքը նպաստում են հավասարակշռված, հանգիստ վարքով, կենսուրախ տրամադրությամբ երեխայի ձևավորմանը: Հայտնի է, որ երեխաներն իրենց բնույթով ընդհանուր առմամբ ակտիվ ու գործունյա են: Խիստ կարևոր է, որ այդ ակտիվությունը մեծահասակներն օգտագործեն խելամիտ և նպատակաուղղված ձևով: Անհրաժեշտ է, որ երեխան ընտանիքում ունենա աշխատանքային մշտական հանձնարարություն: Նա սովորելով է ամեն օր պարբերաբար կատարում իր ուժերին համապատասխան որոշակի աշխատանք, օգնում է սեղան բացել և հավաքել, պատրաստել դասերը, դասավորում իր խաղալիքները: Նրա մեջ սովորույթ է մշակվում անհանգստանալ ծնողների, քույրերի, եղբայրների համար: Երեխաներին մեծահասակների աշխատանքային գործունեությանը ծանոթացնելը նպաստում է աշխատանքի և այն իրականացնող մարդու հանդեպ հարգանքի ձևավորմանը: Աշխատանքի նկատմամբ հետաքրքրությունը և դրական վերաբերմունքն ամրապնդվում և կայունանում է այն ժամանակ, երբ երեխան անձամբ մասնակցում է իր ուժերին համապատասխանող որևէ աշխատանքի, ուրախանում ստացված արդյունքով, գիտակցում դրա նշանակությունն ու օգտակարությունը:

Կարևոր նշանակություն ունի ծնողների՝ հոր և մոր համատեղ մասնակցությունը դաստիարակչական գործընթացին, համագործակցությունը ներընտանեկան կյանքում, փոխադարձ օգնությունը, աշխատանքի արդարացի բաժանումը, հոգեբանամանկավարժական գիտելիքների և գործնական հմտությունների մակարդակը:

Մեր նպատակն է՝ խորհուրդներով օգնել ծնողներին՝ ճանաչելու իրենց և իրենց երեխաներին: Դա կարևոր նախապայման է՝ ընտանիքում երեխայի նպատակաուղղված և համակողմանի դաստիարակության կազմակերպման համար:

Այսպես.

1. Հասարակության ակտիվ քաղաքացիներ դաստիարակելու առումով՝ ընտանիքը պետք է փոխի իր նկարագիրը և ավելի հետևողական ու նպատակային աշխատանք տանի այդ ուղղությամբ: Եթե մինչ այժմ ընտանիքին վճռական դեր է հատկացվում միայն դաստիարակության հարցի լուծման գործում, ապա այսօր դրան պետք է ավելանա նաև կրթության կազմակերպմանը ևս նրան մասնակից դարձնելու հարցը /երեխային դպրոցի համար նախապատրաստել, ընտանիքում երեխային գրաճանաչ դարձնել և այլն/:
2. Ընտանիքում երեխային դպրոցի համար նախապատրաստելու աշխատանքի ճիշտ և արդյունավետ կազմակերպումն էլ ավելի կբարձրացնի ընտանիքի հեղինակությունն ու պատասխանատվությունը աճող սերնդի կրթության և դաստիարակության գործի նկատմամբ:
3. Երեխային համակողմանիորեն դաստիարակելու նպատակով ծնողները պետք է ունենան համապատասխան նախագիտելիքներ և ընտանիքում երեխայի մտավոր զարգացման անհրաժեշտ մակարդակն ապահովելու համար իմանան պահանջվող չափանիշը, տվյալ տարիքում երեխայի մտավոր կարողությունները, որպեսզի դպրոց մուտք գործող երեխան ունենա գիտելիքների պաշար, ճանաչողական հետաքրքրություններ, սովորելու ցանկություն և այլն:
4. Դաստիարակչական ներգործությունը պետք է իրականացվի՝ նկատի ունենալով կոնկրետ պայմանները, կոնկրետ իրադրությունը և կոնկրետ երեխային: Ընտանիքի բոլոր երեխաների նկատմամբ միևնույն դաստիարակչական մեթոդի կիրառումը ճիշտ չէ:
5. Կարևորվում են ծնող-երեխա փոխհարաբերությունները:
6. Ծնողների իրազեկվածությունը բարձրացնելու նպատակով անհրաժեշտ է կազմակերպել դասախոսություններ ու սեմինարներ՝ երեխաների առողջության, ուսուցման, դաստիարակության, ծնող-երեխա փոխհարաբերությունների վերաբերյալ⁵:

⁵С. А. Козлова, Т. А. Куликова, Дошкольная педагогика, Москва. 2000.

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփելով կրտսեր դպրոցականի դաստիարակության գործընթացում ընտանիքի դերի վերաբերյալ սույն հետազոտական աշխատանքը՝ հանգել ենք հետևյալ եզրակացություններին.

1. Յուրաքանչյուր ընտանիքում օբյեկտիվորեն ներկայացվում է որոշակի, դաստիարակության միանգամայն չգիտակցված համակարգ: Այստեղ նկատի է առնվում նաև դաստիարակության նպատակների հասկացությունը, նրանց խնդիրների ֆորմուլավորումը, և դաստիարակության մեթոդների և միջոցների շատ կամ քիչ նպատակաուղղված կիրառումը, այն հաշվառումը, որ կարելի է և չի կարելի թույլ տալ երեխայի հետ շփումում:
2. Համագործակցությունը, որպես ընտանիքում փոխհարաբերությունների տեսակ, ենթադրում է միջանձնական հարաբերությունների միջնորդավորվածություն ընտանիքում՝ գործունեության ընդհանուր նպատակներով և խնդիրներով, նրա կազմակերպվածությամբ և բարձր բարոյական արժեքներով: Ընտանիքը, որտեղ փոխհարաբերությունների հիմնական տեսակ է համարվում համագործակցությունը, ձեռք է բերում հատուկ որակ, դառնում է զարգացման բարձր մակարդակի խումբ՝ կոլեկտիվ:
3. Ծնողների կողմից իրականացվող դաստիարակությունն ընտանիքում պետք է ունենա մանկավարժական ուղղվածություն: Անհրաժեշտ է հարգանքով վերաբերվել երեխաների հարցերին ու հետաքրքրություններին, խնամք ցուցաբերել նրանց աշխատանքի նկատմամբ, գնահատել ու խրախուսել նրանց նորարարությունն ու նախաձեռնությունը: Ծնողները և ընտանիքի մեծահասակ մյուս անդամները երեխային պետք է դիտեն որպես գործուն անձնավորության և նպաստեն նրա ընդունակությունների զարգացմանը: Հարկավոր է լսել երեխաների դատողությունները, կատարել մտածված ուղղումներ, հավատալ նրանց ներթափույց հնարավորություններին:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Յու. Ա. Ամիրջանյան, Ա. Ս. Սահակյան, «Մանկավարժություն», Երևան, 2004:
2. Լ. Վ. Թորգոմյան, «Մանկավարժության ընդհանուր հիմունքներ», Երևան, 2005:
3. С. А. Козлова, Т. А. Куликова, Дошкольная педагогика, Москва. 2000.
4. Концепция дошкольного воспитания, Москва. 2000.